

УДК 811.111:801.6:316.774

А. С. Шальов

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕЛОДІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МОВЛЕННЯ В БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ РАДІОТОКШОУ НА МОРСЬКУ ТЕМАТИКУ

У статті представлені результати аудиторського дослідження британських та американських радіопрограм на морську тематику, що відносяться до жанру токшоу. У роботі описані особливості радіотокшоу як виду дискурсу, а також запропоновано докладний аналіз тональних характеристик мовлення в досліджених радіобеседах. В результаті проведеного аналізу автор дійшов висновку, що британські та американські радіотокшоу на морську тематику вирізняються своєрідним набором тональних контурів.

Ключові слова: радіотокшоу, дискурс, перцептивний аналіз, аудиторське дослідження, тональне завершення, мелодійний контур.

В данной статье представлены результаты аудиторского исследования британских и американских радиопрограмм на морскую тематику, относящихся к жанру токшоу. В работе описаны особенности радиотокшоу как вида дискурса, а также предложен подробный анализ тональных характеристик речи в исследованных радиобеседах. В результате проведенного анализа автор пришел к выводу, что британские и американские радиотокшоу на морскую тематику отличаются друг от друга определенным набором тональных контуров.

Ключевые слова: радиотокшоу, дискурс, перцептивный анализ, аудиторское исследование, тональное завершение, мелодический контур.

In the given article the results of the auditory research of British and American radio programmes on maritime topics belonging to the talk show genre are presented. The peculiarities of a radio talk show as a kind of discourse are described. The detailed analysis of tone characteristics of speech in the studied radio talk shows is presented as well. As the result of the conducted research the

author has come to the conclusion that British and American radio talk shows on maritime topics differ from each other by a number of terminal tones.

Key words: *radio talk show, discourse, perceptive analysis, auditory research, terminal tone, melodious contour.*

Дискурс радіотокшоу становить собою складну багатоаспектну єдність творів мовленнєворозумової діяльності комунікантів, в якій об'єднані наступні складові контексту, в якому відбувається радіодискурс: 1) технічні особливості радіопростору; 2) психосоціальний контекст цільового впливу, орієнтованого на велику аудиторію і окремі групи слухачів; 3) пресуппозиційна база, що сприяє оптимальній взаємодії всіх структурних елементів бесіди [1: 57].

Складноструктурована послідовність знакових подій в дискурсі радіотокшоу репрезентує архетипові образи в безперервному потоці контекстуально зв'язаних епізодів, підпорядкованих типовому фреймовому сценарію. Події і об'єкти реального світу в процесі інтерпретованого перетворювання набувають форму певного узагальненого образу, що знаходиться на перетині різних семіотичних систем, зрозумілого і привабливого для більшості адресатів у певній соціально-культурній спільності, на конкретному часовому етапі.

У прагматичному плані радіотокшоу властива гнучкість. Тому дискурс радіобесіди запозичує риси інших дискурсивних практик і комбінує їх відповідно до стратегічної лінії організаторів інтеракції, підвищуючи тим самим ілюкативний потенціал трансльованого повідомлення, завдяки чому формується поліреференційна і багатоінтенціональна модель дискурсу радіотокшоу.

В основу вивчення інтонаційних параметрів радіобесід покладено комплексний метод експериментально-фонетичного дослідження інтонації, який був вперше розроблений В. А. Артемовим [2] та одержав подальший розвиток в працях Л. К. Цеплітіса [3], В. А. Васильєва [4] і багатьох інших вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, що працюють у області експериментально-фонетичного вивчення звучного мовлення [див., наприклад, 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Актуальність проведеного дослідження зумовлено необхідністю подальшого вивчення дискурсу радіобесіди, його жанрової специфіки і просодичних особливостей, осмислення яких відіграє неабияку роль для розуміння процесів впливу мовлення на поведінку реципієнта.

Метою цієї роботи є аналіз та порівняння мелодійних характеристик мовлення в британських та американських радіобесідах на морську тематику.

Матеріал дослідження, відібраний для проведення аудиторського аналізу, склав 80 радіотокшоу, що транслюються британськими та американськими радіостанціями, загальною тривалістю більше 40 годин.

З метою виявлення можливих відмінностей під час слухової інтерпретації аналізованих радіобесід важливим моментом є правильний підбір інформантів, учасників аудиторського аналізу. Так, під час відбору серед носіїв англійської мови (перша група інформантів) було враховувано такі важливі чинники, серед яких основними є освітній рівень аудиторів, що передбачає наявність філологічної освіти, народження і постійне перебування на території Великої Британії та США, а також знайомство з правилами нормативної вимови. Таким чином, у фонетичному аналізі взяли участь п'ять носіїв мови, що мають вищу гуманітарну освіту, віком від 30 до 45 років.

Завданням першої групи інформантів було: визначити відповідність мовлення дикторів нормам сучасної англійської мови.

Друга група інформантів складалася з п'яти аудиторів, що мають вищу філологічну освіту і є спеціалістами в галузі англійської фонетики, віком від 25 до 40 років. Всі аудитори цієї групи вивчали мову як спеціальність і володіють нею як іноземною.

Результати аудиторського аналізу характеру руху мелодії завершення в досліджених радіобесідах свідчать про чіткі відмінності в обох варіантах англійської мови (див. табл. 1).

Так, в мовленні ведучих британських радіотокшоу спостерігалася максимальна кількість низьких висхідних та низьких низхідних тонів завершення (34,9 % і 22,7 % відповідно). Крім того, була зафіксована значна кількість середніх низхідних і висхідних завершальних тональних контурів (16,1 % і 12,5 % відповідно). Кількість високих висхідних і низхідно-висхідних тонів була незначною (2,6 % і 4,2 % відповідно). Висхідно-низхідні та змішані¹ тональні контури завершення в мовленні ведучих англомовних радіотокшоу були відсутні, що свідчить про спокійний емоційний стан ведучих.

¹ До змішаних тональних контурів відносяться різноманітні нетипові послідовності тонів, такі як низхідний плюс низхідний, висхідний плюс висхідний та інші.

Аналіз мовлення ведучих американських радіотокшоу виявив такі закономірності: найбільш часто вживаними виявилися середній висхідний (29 %) і середній низхідний (23,6 %) тони. Мовлення ведучих в американських радіотокшоу характеризувалося досить великою частотністю змішаних тонів (14,9 %). При цьому була зареєстрована мінімальна кількість високих висхідних тонів (2,5 %), оскільки мовлення ведучих відрізнялось спокійними ремарками або питаннями.

В мовленні учасників радіотокшоу на морську тематику були відмічені дещо інші закономірності в характері і частотності тональних контурів завершення.

Результати аудиторського аналізу виявили як деякі загальні закономірності тональних контурів завершення в мовленні учасників радіотокшоу на морську тематику, так і відмінності між ними в досліджених варіантах англійської мови.

Так, мовлення учасників британських радіотокшоу характеризується максимальною частотністю випадків середнього низхідного (29,4 %) і високого низхідного (23,6 %) завершення, а також значною кількістю змішаних тонів (17,0 %) у зв'язку із більш емоційним станом учасників цих програм. При цьому було зафіксовано мінімальну кількість високих висхідних тонів (2,9 %) та відсутність висхідно-низхідних тонів.

В мовленні учасників американських радіотокшоу переважаючим є вживання низхідно-висхідних (23,5 %) та змішаних тонів (18,4 %). Крім того, для цих програм характерна велика частотність середнього низхідного тону завершення (15 %). Найменш характерним в досліджених американських радіотокшоу був визнаний високий висхідний тон (1,6 %), оскільки тематика більшості бесід не виводила учасників зі стану емоційної рівноваги (див. табл. 1).

Таким чином, загальною особливістю мовлення учасників радіотокшоу на відміну від мовлення ведучих є більша кількість випадків змішаних і складних фінальних тонів. Ця обставина свідчить про більший ступінь емоційної насиченості мовлення учасників радіотокшоу, що знаходить підтвердження в результатах аудиторського аналізу матеріалу на обох досліджених мовах.

Результати аудиторського аналізу характеру тонального завершення фраз ведучих і учасників досліджених радіотокшоу на морську тематику представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Частотність тональних контурів завершення фраз ведучих і учасників британських та американських радіотокшоу на морську тематику (%)

Радіотокшоу	Диктори	Тональні контури завершення								
		НН	СН	ВН	НВ	СВ	ВВ	Н-В	В-Н	Змішан.
британські	ведуч.	22,7	16,1	7,0	34,9	12,5	2,6	4,2	—	—
	учасн.	7,2	29,4	23,6	10,3	6,5	2,9	3,1	—	17,0
американські	ведуч.	7,1	23,6	4,0	6,9	29,0	2,5	5,7	6,3	14,9
	учасн.	10,6	15,0	10,2	9,3	8,7	1,6	23,5	2,7	18,4

Здійснений експериментально-фонетичний аналіз показав наступні типологічно спільні акустичні риси в двох порівнюваних регіональних варіантах англійської мови. Мовлення ведучих радіобесід на морську тематику характеризуються мінімальною кількістю високих та складних тонів (низхідно-висхідного та висхідно-низхідного), що зумовлено спокійним емоційним станом ведучих. Учасникам британських радіобесід властива більша емоційність і розкутість. Ця тенденція виявилася в розширеному висотному діапазоні голосу завершення і переважній кількості змішаних тонів.

Специфічно-національні особливості досліджених радіобесід на просодичному рівні проявилися у такий спосіб:

Британські радіотокшоу на морську тематику відрізняються низькими та середніми фінальними тонами, а також відсутністю висхідно-низхідних тонів.

Американським радіотокшоу властиве найчастотніше використання середніх та змішаних тонів, а також мінімальна кількість високих висхідних тонів.

Слід зазначити, що вищезгадані інтонаційні розбіжності пояснюються певними територіальними особливостями.

Таким чином, результати аудиторського аналізу підтверджують висунуту гіпотезу про існування своєрідного набору тональних параметрів, що беруть участь в організації і диференціації британських і американських радіотокшоу на морську тематику.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Капишникова А. В. Лингвистические средства управления дискурсом (на материале американских радиопередач ток-шоу): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. — Москва, 1999. — 137 с.
2. Артёмов В. А. Метод структурно-функционального изучения речевой интонации. — М.: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1974. — 160 с.
3. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации. — Рига: Зинтане, 1974. — 272 с.
4. Васильев В. А. Учебное пособие по организации, проведению и анализу итогов экспериментального исследования по фонетике английского языка. — М., 1976. — 74 с.
5. Бровченко Т. А. Уровневая структура устного текста и его просодический анализ // Вісник Одеського Національного Університету. Філологія: мовознавство. — Одеса, 2007. — Том 12, вип. 3. — С. 31–40.
6. Брызгунова Е. А. Количественный и качественный анализ в экспериментальной фонетике // Материалы международной конференции «100 лет экспериментальной фонетике в России». — СПб., 2001. — С. 32.
7. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Речевая коммуникация: учебник для вузов. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 272 с.
8. Кодзасов С. В. Логико-коммуникативные функции интонации // Труды Международного Конгресса по когнитивной науке. — Казань: Казанский гос. университет, 2004. — С. 37–44.
9. Кодзасов С. В., Кривнова О. Ф. Общая фонетика. — М.: РГГУ, 2001. — 592 с.
10. Корольова Т. М. Типологія інтонації модальності мовлення (на матеріалі англійської та української мов) // Мовознавство. — 2006. — № 5. — С. 100–103.
11. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия: дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. — М., 2004. — 428 с.